

УДК 327(87)“2013/2015”(043)

Н.В. Гаврилова, І.В. Кокуріна

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ КУРС ВЕНЕСУЕЛИ ЗА ПРЕЗИДЕНТСТВА НІКОЛАСА МАДУРО

У статті розглядається зовнішня політика Венесуели після приходу до влади Ніколаса Мадуро. Автором виокремлюються фактори, під впливом яких відбувалося формування зовнішньополітичної доктрини країни. Проаналізовано пріоритетні напрямки зовнішньої політики Венесуели. Особливу увагу приділено змінам у зовнішньополітичному курсі, що відбулися після обрання нового президента

Ключові слова: Латинська Америка, Венесуела, зовнішня політика, Ніколас Мадуро, трансформація.

Латинська Америка у ХХІ столітті перетворюється в один із найважливіших центрів, які впливають на формування сучасного світового порядку. Зовнішня політика країн регіону стає важливим фактором, що впливає на ситуацію у сучасному світі.

Однією з країн, роль якої багато в чому визначає характер формування системи міжнародних відносин не тільки у регіоні, а й у світі в цілому, є Венесуела.

Мета даної статті – розглянути як трансформувалася зовнішня політика Венесуели після смерті Уго Чавеса.

Необхідно відзначити, що зовнішня політика Венесуели достатньо активно вивчається іноземними дослідниками, зокрема російськими. Різноманітні аспекти, пов'язані із зовнішньополітичним курсом країни знайшли відображення у роботах Е. Дабагяна, З. В. Івановського, О. Карякіна, Ж.-П. Марсоза, А. Еррери-Вайланта. В

українській історіографії не знайдено достатнього відображення даної проблематики. Все це робить вивчення проблеми зовнішньої політики Венесуели актуальним.

Наприкінці 90 – х років ХХ століття Венесуела стала однією з країн Латинської Америки, яка очолила рух латиноамериканських держав «лівий дрейф», що було обумовлено приходом до влади у країні Уго Чавеса, в основі ідей якого лежала концепція боліваризму. У контексті таких поглядів у державах континенту передбачалося будівництво «Соціалізму ХХІ століття». За ініціативою Венесуели була створена організація АЛБА, що просувала ідею латиноамериканської інтеграції, та передбачалося перетворення країни не тільки у регіонального лідера, а й у глобального гравця [6].

Аналізуючи політику країни, починаючи з 2013 року, слід зазначити, що зовнішньополітична доктрина формувалася і формується під впливом декількох факторів.

По – перше, основною подією 2013 року для Венесуели стала смерть незмінного харизматичного лідера країни зі специфічним світоглядом Уго Чавеса. Венесуельському суспільству необхідно було обрати нового політичного лідера, який, прийшовши до влади, мав проголосити новий зовнішньополітичний курс держави.

У квітні 2013 року офіційно було обрано нового президента країни. Цю посаду зайняв послідовник Уго Чавеса політик Ніколас Мадуро. Підтримуючи політику часів президентства Чавеса, зовнішньополітичний курс нового президента став у цілому спадковим [3].

Однак неможливо не відзначити той момент, що Ніколас Мадуро не має тої харизми, якою був наділений Уго Чавес, та новий президент не завжди знаходить підтримку навіть у своїх однодумців та однопартійців. «Бліда політична тінь Уго Чавеса» - саме так охрестили ЗМІ постать Ніколаса Мадуро.

По – друге, доктрина формувалася під впливом фактора наростаючих соціально - економічних проблем та внутрішньополітичної нестабільності. Після позачергових президентських виборів 2013 року на сьогоднішній день країна залишається вкрай поляризованою, при цьому співвідношення сил між прихильниками влади та опозицією постійно змінюється. Вибори показали, що країна розколота майже навпіл [2].

Ніколас Мадуро прийшов до влади у складний період. Економіка перебуває в занепаді: галопуюча інфляція, що є найбільшою на континенті, корупція, відтік капіталу, еміграція висококваліфікованих кадрів, дефіцит продовольства. У країні спостерігається вкрай високий рівень насильства та злочинності [1, с. 71-72].

Така внутрішня ситуація призвела до того, що у лютому 2014 року Венесуелу охопили масові акції протесту, які супроводжувалися людськими жертвами. Такі внутрішні потрясіння не могли не відзначитися і на зовнішньополітичному курсі країни.

По – третє, одним з основних факторів, що завжди впливав на формування зовнішньої політики Венесуели, є наявність нафти чи так званий нафтовий фактор. У Венесуелі розташовані найбільші доведені запаси нафти, які складають близько 17, 5 % загальносвітових запасів [10].

Основний потенціал розвитку Венесуели складає нафтова сфера, яка знаходиться повністю під контролем держави. У Венесуелі монопольне положення займає PDVSA (Petróleos de Venezuela SA), утворена в 1976 році, коли у країні почався процес тотальної націоналізації нафтогазового сектора. Нафтогазова промисловість Венесуели перебуває в руках держави згідно до конституції 1999 року.

Однак у 2007 році був прийнятий закон про допуск іноземних компаній до видобутку нафти за умови створення спільних підприємств з державною компанією PDVSA [4]. Іноземні нафтові компанії ведуть роботу у Венесуелі, укладаючи з PDVSA альянси та угоди про розподіл продукції. Однак на сьогоднішній день PDSVA поступово

втрачає свою ефективність, що призводить до істотного падіння нафтовидобутку, який зменшився у порівнянні з 1998 роком на 25 % [1, с. 71].

США, будучи тривалий час одним з основних імпортерів венесуельської нафти, поступово розробляє нові шляхи і технології отримання даного ресурсу і задоволення своїх потреб. На тлі скорочення потреб США в імпорті нафти завдяки «сланцевій революції» подібний курс зменшує залежність Венесуели від американських нафтодоларів і скорочує вплив Штатів. Проте разом із тим скорочуються і доходи від цієї сфери.

Негативним фактором для Венесуели стало падіння цін на нафту на світовому ринку протягом останніх декількох років. Це призвело до стрімко зростаючої інфляції та дефіциту товарів першої необхідності. Венесуела як член країн ОПЕК неодноразово закликала організацію до зниження видобутку, але марно, оскільки більш багаті учасники картелю готові жертвувати прибутком заради збереження частки світового ринку і витіснення виробників з більш високою собівартістю [10].

Таким чином, дані обставини суттєво впливали на формування зовнішньополітичної доктрини Ніколаса Мадуро. Складна економічна та внутрішньополітична ситуація, нестабільність нафтового ринку змусили нового президента внести деякі корективи у подальшу реалізацію зовнішньополітичного курсу країни. Однак варто зазначити, що основні принципи, пріоритети та механізми реалізації зовнішньої політики залишилися незмінними ідеям Уго Чавеса.

Зовнішня політика Венесуели реалізується за двома напрямками: через безпосередньо двосторонні відносини між Венесуелою та іншими країнами світу та через взаємодію у міжнародних організаціях і об'єднаннях.

Найсерйознішою проблемою для президента Мадуро стало питання про вибір такої моделі розвитку, яка забезпечила б легітимацію режиму і законну передачу влади без ризику кардинальної зміни курсу у зв'язку з відходом одного-єдиного лідера Уго Чавеса. Основною задачею Ніколаса Мадуро було проявити себе в якості вмілого лідера і керівника країни, здатного відстоювати інтереси свого народу [2].

Після зміни керівництва Венесуелою було підтверджено тезу про багатополарність світу, якої і дотримується нинішня влада в реалізації свого зовнішньополітичного курсу. Нове керівництво Венесуели поставило перед собою низку цілей і завдань:

- Інтенсифікація розвитку інтеграційних процесів на континенті.
- Встановлення стратегічного партнерства з Китаєм.
- Посилення співпраці з Росією, Білорусією та іншими країнами.
- Нормалізація відносин з США.
- Оновлення взаємин з країнами Європи [7].

Керівництво Венесуели до своїх зовнішньополітичних пріоритетів відносить концепцію прискореної і багатопланової інтеграції країн Латинської Америки, консолідації співробітництва країн Півдня, зміцнення політичної солідарності між ними в умовах глобалізації міжнародних відносин, лібералізації та поглиблення взаємозалежності світової економіки.

Венесуела при Мадуро продовжила курс на південноамериканську інтеграцію в політичній та економічній сферах в рамках Союзу південноамериканських націй (УНАСУР) і Спільного ринку Південної Америки (МЕРКОСУР). Зрозуміло, особистість Чавеса мала велике значення для процесу інтеграції, але головним двигуном цього процесу все ж таки є інтереси більш населених і економічно розвинених країн, насамперед, Бразилії та Аргентини [3].

У травні 2013 року Ніколас Мадуро здійснив поїздку до Аргентини, Бразилії і Уругваю, де не тільки заручився політичною підтримкою президентів цих держав, але і підписав ряд взаємовигідних контрактів. Венесуела зобов'язалася розширити поставки

нафти, а партнери з Південного конуса - забезпечити країну основними продуктами харчування і сприяти в створенні інфраструктури, необхідної для їхнього зберігання та переробки [2].

Інтеграція на континенті реалізується також за допомогою лідерства Венесуели в таких організаціях, як АЛБА, СЕЛАК, Petrocaribe. Важливо відзначити, що розвиток АЛБИ і Petrocaribe отримало поштовх при новому президенті.

Венесуелою було запропоновано своїм партнерам по об'єднанню Petrocaribe створити економічну зону, що дозволить їм зміцнити ділові зв'язки і торгівлю, а також сприятиме економічному розвитку держав регіону. Що стосується АЛБИ, то на саміті організації 2013 року, що вперше пройшов без Уго Чавеса, який суттєво впливав на рішення учасників за допомогою своїх особистих якостей і авторитету, Ніколас Мадуро заявив про продовження і зміцненні наміченого курсу покійного президента. Мадуро активно просуває проект створення простору МЕРКОСУР - АЛБА - Petrocaribe [9].

Історично стратегічним партнером і союзником Венесуели виступає Куба. Візит до кубинської столиці став першою зарубіжною поїздкою президента Венесуели після його вступу на посаду. Сторони домовилися про продовження наміченого співробітництва та ще більшої його оптимізації, а також підкреслили, що їх відносини є стратегічним альянсом. Ніколас Мадуро підтвердив, що Венесуела продовжить активно виступати за зняття економічного ембарго США щодо Куби [1, с. 75].

Відвідування Нікарагуа, також як і Куби, стало підтвердженням дружніх відносин між країнами та продовження співробітництва, особливо в рамках АЛБА.

Тим не менш слід відзначити, що незважаючи на активну позицію венесуельського керівництва щодо міжрегіональної інтеграції, Венесуела продовжує проводити конфронтаційну політику стосовно своїх сусідів – Гайани та Колумбії щодо взаємного розподілу територій та збереження лінії кордону. Ніколас Мадуро виступає за неприйняття створення зон вільної торгівлі з США.

Що стосується безпосередньо відносин з США, то важливо відзначити, що новим для курсу президента Мадуро стала спроба налагодження діалогу зі Штатами. Ніколас Мадуро спробував скорегувати ситуацію, що складалася між країнами протягом останнього десятиліття, шляхом переходу до більш зваженої позиції щодо США. У червні 2013 року Каракас і Вашингтон почали консультації про нормалізацію відносин [7].

Проте такі заяви президента швидко зійшли нанівець в силу певних чинників, і Венесуела оголосила про припинення спроб нормалізувати відносини зі США. Приводом до демаршу Каракаса став виступ претендентки на посаду представника Сполучених Штатів в ООН Саманти Пауер перед профільним комітетом сенату, де вона заявила про намір боротися з утисками громадянського суспільства у Венесуелі. Відповіддю на це стала заява Ніколаса Мадуро про висилку трьох американських дипломатів, у тому числі і тимчасового повіреного у справах США у Венесуелі.

Президент звинуватив американських представників у "підривної діяльності" та "фінансуванні планів саботажу". У свою чергу США закрили свій повітряний простір для польоту літака президента Ніколаса Мадуро під час його візиту до Китаю [2].

Однією з головних подій реалізації зовнішньополітичного курсу діючого президента стало офіційне відвідування Китаю Ніколасом Мадуро у 2013 році. Президент Венесуели проголосив курс на інтенсифікацію співпраці, бо на сьогоднішній день Китай є одним з найбільших торговельних партнерів Венесуели і посідає друге місце після США. Великий об'єм китайських інвестицій надходить до Венесуели.

У свою чергу великого значення набуває венесуельська нафта для динамічного ринку АТР, в основному для Китаю. Головними завданнями зовнішньої політики Мадуро стало залучення нових інвестицій в нафтогазову галузь, а також утримання

вкладень, вже зроблених в неї Китаєм і Росією. Новий президент енергійно намагається переорієнтувати експорт нафти з американського напрямку на китайське [8].

Таким чином, новим в енергетичній політиці Венесуели при Ніколасі Мадуро стала мета зберегти істотний обсяг поставок нафти до США, при цьому наростивши обсяг експорту на інші ринки, такі як Китай, Індія, тощо.

Розглядаючи США в якості ідеологічного супротивника, нове керівництво Венесуели продовжує курс на збереження та подальший розвиток дружніх відносин, в тому числі і в багатосторонньому форматі, з країнами БРІКС, Іраном, Малайзією, Алжиром і Марокко, Білорусією, тощо.

Президент Венесуели Ніколас Мадуро підтвердив зовнішньополітичний курс країни на стратегічний альянс з Росією. Пріоритетною областю відносин між державами залишається військово-технічне співробітництво. Також намічені спільні розробки і співпраця у таких сферах, як культура, освіта, економіка та енергетика [1, с. 75].

Під час візиту до Білорусі сторони обговорили весь спектр білорусько-венесуельських відносин, включаючи торговельно-економічне та політичне співробітництво, детально зупинилися на реалізації спільних проєктів і перспективних напрямках взаємодії в різних сферах. Президенти підтвердили готовність реалізовувати усі раніше намічені плани у розвитку білорусько-венесуельського співробітництва, основи якого були закладені за часів президентства у Венесуелі Уго Чавеса [2].

Що стосується відносин з країнами Європи, то діяльність Мадуро в цьому напрямку є активною. На початку свого президентського строку, він здійснив турне по декількох європейських державах. Своє турне Ніколас Мадуро почав з Ватикану, де зустрівся з папою римським Франциском. Президент запропонував Ватикану створити "соціальний альянс" для боротьби з бідністю, що свідчить про намір підтримувати рівні відносини з папським престолом.

Після відвідин Ватикану венесуельський лідер зайнявся диверсифікацією економічних відносин з іншими країнами Європи. Він вирушив до Португалії - країни, яку вважають стратегічним союзником Венесуели в Європі. У ході цього візиту було підписано 14 великих угод у торговельно-економічній сфері.

Економічні питання були і в центрі переговорів Ніколаса Мадуро і з президентом Франції Франсуа Олландом. Лідери двох країн проголосили, що відносини між Парижем і Каракасом можуть стати мотором для розвитку зв'язків між ЄС і Латинською Америкою [5]. Отже, Венесуела прагне зміцнити усі існуючі раніше зв'язки для становлення себе повноправним гравцем на міжнародній арені.

Що стосується проблем міжнародної безпеки, то Каракас виступає за відмову від застосування сили у вирішенні міжнародних суперечок і конфліктів, за непорушність принципів національного суверенітету та територіальної цілісності. Венесуела, беручи активну участь у діяльності ООН та її спеціалізованих установ, виступає за підвищення ролі ООН як універсального інструменту підтримки миру і стратегічної стабільності, докорінну перебудову Організації, розширення повноважень Генеральної Асамблеї, але проти збереження інституту вето в Раді Безпеки ООН [7]. Варто зазначити, що Генеральною Асамблеєю ООН було обрано Венесуелу у якості непостійного члена Ради Безпеки ООН на 2015-2016 роки.

Щодо української кризи керівництво Венесуели визнало приєднання Криму до Російської Федерації та зазначило свою підтримку політиці Росії у регіоні. Ніколас Мадуро також схвалив рішення російської влади про початок операції у Сирії.

Таким чином, зовнішня політика Венесуели за період президентства Ніколаса Мадуро є багато в чому схожа на той курс, який проводився за президентства Уго Чавеса. Однак неможливо не відзначити зміни, які були внесені новим президентом у зовнішньополітичний курс країни внаслідок тих факторів, які були зазначені вище.

Акцент у зовнішньополітичній доктрині нового президента Венесуели Ніколаса Мадуро робиться на зміцненні співпраці з Росією і Китаєм, зменшенні залежності від США і становленні Венесуели як регіонального лідера за рахунок лідерства в інтеграційних об'єднаннях і організаціях континенту.

Важливо відзначити, що новим для курсу президента Мадуро стала спроба налагодження діалогу зі США, проте вона не увінчалася успіхом. З літа 2013 року Ніколас Мадуро продовжив проведення політики визнання Штатів головними противниками розвитку Венесуели. Новий президент висловлюється за те, що США загалом намагаються проводити експансіоністську політику у Латинській Америці.

Уряд Ніколаса Мадуро інтенсифікував політику регіональної інтеграції, особливо в економічній сфері. Реалізацією цього пріоритету стало створення зони вільної торгівлі в рамках Petrocaribe і пропозиція про створення альянсу МЕРКОСУР - АЛБА - Petrocaribe.

На сьогоднішній день зовнішньополітичний курс Венесуели в цілому переслідує мету безпосередньої участі країни у вирішенні актуальних світових проблем, досягнення достатнього ступеня незалежності від США в міжнародних справах, підвищення ролі держави в міжамериканській і світовій політиці.

Тим не менш, подальша практична реалізація зовнішньополітичного курсу Ніколаса Мадуро багато в чому залежить від внутрішньополітичної та економічної ситуації у країні, адже перед венесуельською владою стоїть низка невирішених питань, які впливають на розвиток держави та позицію і силу голосу Венесуели на міжнародній арені.

Список використаної літератури

1. Дабагян Э. Венесуэла после Уго Чавеса / Э. Дабагян // Мировая экономика и международные отношения. – 2014. – № 7. – С. 67 – 77 ; Dabagyan E. Venezuela после Ugo Chavesa / E. Dabagyan // Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya. – 2014. – № 7. – С. 67 – 77

2. Ивановский З. В. Внешняя и внутренняя политика Венесуэлы в условиях кризиса [Электронный ресурс] / З. В. Ивановский // Латиноамериканский исторический альманах. — 2014. — № 14. — С. 219 – 245. — Режим доступа : <http://www.igh.ru/books/almanah/14/ivanovskii.pdf> ; Ivanovskiy Z. V. Vneshnyaya i vnutrennyaya politika Venesuely v usloviyakh krizisa [Elektronnyy resurs] / Z. V. Ivanovskiy // Latinoamerikanskiy istoricheskiy almanakh. — 2014. — № 14. — S. 219 – 245. — Rezhim dostupa : <http://www.igh.ru/books/almanah/14/ivanovskii.pdf>

3. Карякин А. Венесуэла после Чавеса [Электронный ресурс] / А. Карякин. — Режим доступа : <http://www.rodon.org/polit-130401105349> ; Karyakin A. Venezuela после Chavesa [Elektronnyy resurs] / A. Karyakin. — Rezhim dostupa : <http://www.rodon.org/polit-130401105349>

4. Строганова Е. Д. Латинская Америка в начале XXI века: выбор альтернативного пути развития [Электронный ресурс] / Е. Д. Строганова // Новый хронограф. — 2012. — С. 253 – 290. — Режим доступа : <http://all-politologija.ru/knigi/cennostnye-orientiry-i-priority-v-transformiruyushhemsya-mire/latinskaya-amerika-v-nachale-xxi-veka-vibor-alternativnogo-puti-razvitiya> ; Stroganova Ye. D. Latinskaya Amerika v nachale XXI veka: vybor alternativnogo puti razvitiya [Elektronnyy resurs] / Ye. D. Stroganova // Novyy khronograf. — 2012. — S. 253 – 290. — Rezhim dostupa : <http://all-politologija.ru/knigi/cennostnye-orientiry-i-priority-v-transformiruyushhemsya-mire/latinskaya-amerika-v-nachale-xxi-veka-vibor-alternativnogo-puti-razvitiya>

5. Тарасенко П. Венесуэла диверсифицирует отношения [Электронный ресурс] / П. Тарасенко. — Режим доступа : <http://www.kommersant.ru/doc/2216327> ; Tarasenko P. Venezuela diversifitsiruet otnosheniya [Elektronnyy resurs] / P. Tarasenko. — Rezhim dostupa : <http://www.kommersant.ru/doc/2216327>

6. Яковлев П. П. Геополитические сдвиги в Латинской Америке [Электронный ресурс] / П. П. Яковлев // Перспективы. — Режим доступа : http://www.perspektivy.info/oykumena/amerika/geopoliticheskije_sdvigi_v_latinskoj_amerike_2013-05-03.htm ; Yakovlev P. P. Geopoliticheskie sdvigi v Latinskoj Amerike [Elektronnyy resurs] / P. P. Yakovlev // Perspektivy. — Rezhim dostupa : http://www.perspektivy.info/oykumena/amerika/geopoliticheskije_sdvigi_v_latinskoj_amerike_2013-05-03.htm

7. Marthoz J.-P. Venezuela's foreign policy: a mirage based on a curse [Electronic resource] / J.-P. Marthoz // Norwegian Peacebuilding Resource Centre. — 2014. — Mode of access : http://www.peacebuilding.no/var/ezflow_site/storage/original/application/5ac5220191adf69475fb57f9e303479c.pdf.

8. Herrera-Vaillant A. Venezuelan President Nicolás Maduro Snubs Washington For Beijing [Electronic resource] / A. Herrera-Vaillant. — Mode of access : <http://latino.foxnews.com/latino/opinion/2013/09/24/venezuelan-president-nicolas-maduro-snubs-washington-for-beijing/>.

9. Ramonet I. Interview: Venezuelan President Nicolas Maduro Talks to Le Monde Diplomatique [Electronic resource] / I. Ramonet. — Mode of access : <http://venezuelanalysis.com/analysis/10007>.

10. Venezuela facts and figures [Electronic resource]. — Mode of access : http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/171.htm.

Стаття надійшла до редакції 09.09.2015 р.

N. Gavrilova, I. Kokurina

THE FOREIGN POLICY DURING NICOLAS MADURO'S PRESIDENCY

The article focuses on the transformation of Venezuela's foreign policy after the death of Hugo Chavez. In 2013 Nicolas Maduro was elected as the new president of the country and his course became hereditary in many ways.

The new president's foreign policy doctrine was influenced by a number of factors. The difficult economic and political situation, the instability of the oil market forced the new president to make some adjustments in the further implementation of the foreign policy of the country. Nicolas Maduro had to choose such a model of development which would ensure legitimacy of the regime and the legitimate transfer of power. The main task of the new president was to maintain and strengthen the influence of Venezuela as a regional leader and a global player.

Venezuela's foreign policy is implemented in two directions: through direct bilateral relations between Venezuela and other countries and through cooperation in international organizations and associations. The thesis of the multipolarity of the world was confirmed after the change of power in Venezuela.

The article describes the main directions of foreign policy of Venezuela. They include the regional integration, the strategic partnership with China, the development of relations with the leading countries of the world, the extension of relations with the European Union, the attempt to normalize relations with the USA as equal partners.

The oil factor continues to play a primary role for Venezuela in the implementation of foreign policy. The oil sector is the focus of Venezuela's economy because it accounts for over three quarters of total income from export.

The goal of energy policy of new president was the preservation of significant volumes of oil supplies to the United States and the increase of export volumes to other markets such as China, India, etc.

Venezuela's foreign policy in general pursues the goal of the direct participation in solving urgent global problems, achieving a sufficient degree of independence from the USA in international affairs, increasing the state's role in the Inter-American and world policy.

Particular emphasis is given to the changes that have taken place in the foreign policy of the state in 2013. Nevertheless principles, priorities and mechanisms of implementation of foreign policy have remained unchanged since Hugo Chavez's presidency.

Key words: *Latin America, Venezuela, foreign policy, Nicolas Maduro, transformation.*

РЕЦЕНЗЕНТИ: *Пономарьова І.С., д.і.н, проф.; Пахоменко С.П., к.і.н, доц.*